

ופירט הכתוב פרטים מיותרים, כדי לדרוש מהם:

בבקר: מלמד שלוקחין בקר על גב עורו. כלומר: נותן מעות מעשר עבור הבשר במחיר שהוא גם כנגד העור. זאת, למרות שהעור אינו ראוי למאכל, ורק דבר מאכל מותר לקנות במעות מעשר שני.

אך רק הבשר עצמו מתקדש בקדושת מעשר, ואילו העור יוצא לחולין.

ובצאן: מלמד, שלוקחין צאן על גב גיזתה, על אף שאין הגיזה ראויה למאכל. והחידוש הנלמד מ"צאן" הוא שמותר לעשות כן על אף שיש כאן שני דברים שאין ראויין: העור והגיזה.

וביין: מלמד שלוקחין יין על גב קנקנו. ויש חידוש בלקיחת הקנקן שיבואר לקמן.

ובשכר: מלמד, שלוקחין תמד [מים שנותנין על גב החרצנים] משהחמיין, שתסס ונעשה כיין, שיש טעם יין במים. ומותר לקנות את "טעם היין" יחד עם המים על ידי נתינת דמי המים בהבלעה [רש"י לקמן].

אבל קודם שהחמיין לא חשיב אלא מיא [ריטב"א] ואסור לקנותו אז במעות מעשר שני.

וכיון שהביאה הגמרא ברייתא זו לענין הבלעה, היא מבארת אותה:

כז-ב **לא נצרכה** הא דמתני רבי יצחק שמים ומלח המעורבין נקחין בכסף מעשר, **אלא שנתן לתוכן שמן**, שהוא פרי⁴.

אמר הקשה ליה **אביי** לרב יוסף: לדידך, שאמרת דמיירי בשנתן לתוכן שמן, תיקשי: **ותיפוק ליה** שאפשר לקחתו בכסף מעשר **משום השמן** שבו, שהוא בודאי ניקח בכסף מעשר, ומאי קא משמע לן רבי יצחק במים ומלח?!

ומשנינן: **לא צריכא** — הא דרבי יצחק, שמותר לקנות בכסף מעשר שני מים ומלח שנתן לתוכן שמן — **אלא שנתן דמי מים ומלח ב"הבלעה"**.

כלומר: שנתן דמים מרובים של מעשר שני עבור השמן, לפי שקנה יחד עמו מים ומלח [שהשמן מעורב בתוכן]. ש"הבליע" את התשלום עבור המים והמלח במחיר ששילם הגבוה עבור השמן. והא קא משמע לן רבי יצחק דשורי⁵.

ותמהינן: **ובהבלעה מי שרי** לשלם עבור מים ומלח במעות מעשר שני?!

ומשנינן: **איין!**

והתניא בכרייתא, דכי האי גוונא — שקונה בהבלעה — שרי:

דתניא: **בן בג בג אומר:** כתיב במעות מעשר שני "ונתתה הכסף — בכל אשר תאווה נפשך: בבקר, ובצאן, וביין, ובשכר".

4. וראה בריטב"א, שביאר לשון "לא נצרכה", דלא שייכא הכא.

5. וביאר הריטב"א: אף מאן דמתני לה אעירוב,

וסיים: דצריך תלמוד. ובשער הציון שפו — כט, הוכיח דלא מהני לערב במים ומלח בשני כלים נפרדים.

אמר רבי יוחנן: מאן דמתרגם לי "בבקר" [מי שיפרש לי למה כתיב בפסוק הזה "בבקר"] אליבא דבן בג בן — מוכילנא מאניה בתריה לבי מסותא [אוביל בגדיו אחריו לבית המרחץ! כלומר, אשמשנו כתלמיד המשמש את רבו].

ומבאר הגמרא את דברי רבי יוחנן:

מאי טעמא יש קושי דוקא ביתור המילה הזאת?

כי כולחו ["בצאן", "ביין", "בשכר"] צריכי. לבר מ"בבקר" — דלא צריך למיכתביה ללמד שלוקחין בקר על גב עורו.

ומפרשינן: מאי צריכי, כלומר: למה נצרכו "בצאן", "ביין", "ובשכר"?

דאי כתב רחמנא רק "בבקר", הוה אמינא: דוקא בשר בקר הוא דמזודבן, שנקנה במעות מעשר שני, על גב יחד עם עורו, משום דהעור — גופיה דבקר הוא [שאיין יכול להפשיטו מחיים].

אבל צאן על גב גיזתה, דגיזה — לאו גופיה דצאן הוא [לפי שיכול לגוזה מחיים], אימא לא מצוי לקנות את הגיזה במעות מעשר שני אגב הצאן, הילכך כתיב "בצאן".

ואי כתב רחמנא "בצאן" להתיר קניית צאן על גב יחד עם גיזתה, הוה אמינא: דוקא גיזה מותרת, משום דמחובר בה הצמר בצאן. אבל יין על גב קנקנו — שאינו מחובר היין לקנקן — אימא לא שרי להבליע את הקנקן ביין. הילכך צריכא "ביין".

ואי כתב רחמנא "ביין" — להתיר לקנות יין

יחד עם קנקנו — הוה אמינא משום דהיינו נטירותיה דיין [שהקנקן שומרו]. אבל תמד משוחחמיין, דקיוהא בעלמא הוא [שאינו פרי ממש אלא מים בעלמא שנכנס בהן "קיוהא", החרפות של החרצנים, וכמו "תקהינה שיניו"], אימא לא שרי לקנותו במעות מעשר שני, להכי כתב רחמנא: "שכר".

ואי כתב רחמנא רק "בשכר", הוה אמינא מאי אתי "שכר" לרבווי? לא לרבות היתר קניה בהבלעה, אלא היתר לקנות דבילה קעילית [דבילה של תאנים ממקום הקרוי קעילא] כיון דפירא הוא.

וצריך לרבווי מפני שלא חזי שפיר לאכילה, כיון שאכילתה מבלבלת את הדעת, ולא אורחא למיכיליה — ריטב"א, וראה בתוספות.

אבל יין על גב קנקנו, אימא לא, להכי כתב רחמנא "ביין".

ואי כתב רחמנא יין על גב קנקנו, הוה אמינא משום דהיינו נטירותיה דיין. אבל צאן על גב גיזתה, אימא לא, להכי כתב רחמנא "צאן", דאפילו על גב גיזתה.

אבל הא תיקשי: "בבקר", לרבות בקר על גב עורו — למה לי? והרי משאר הפרטים אפשר ללומדו?!

וכי תימא, שמא תתרץ כי אי לא כתב רחמנא "בבקר", הוה אמינא ש"צאן" לא ירבה את הבלעת גיזה, לפי שאינה גופיה דצאן, והייתי אומר כי צאן רק על גב, יחד עם עורה, אין, מותר להבליע, אבל על גב גיזתה, לא.

לפיכך כתב רחמנא "בבקר", כדי לאתויי,

גדיש ורבי אליעזר, הסוברים שדגים ניקחין בכסף מעשר, והני תנאי דלקמן, הסוברים שאין דגים ניקחין בכסף מעשר?

רבי יהודה בן גדיש ורבי אליעזר דרשי בכל התורה [ר"ח] במידה של ריבוי ומיעוטי.

ואילו הני תנאי דרשי בכל התורה במידה של כללי ופרטי.

את החילוק בין צורת הדרשות מבאר רש"י במסכת שבועות דף ד ב:

הדורש ריבוי ומיעוטי סובר:

כשנכתב בתורה כלל ולאחריו פרט ולאחריו כלל, אנו מתייחסים לכלל בתורת ריבוי ולפרט בתורת מיעוט.

המיעוט שאחר הריבוי הראשון אינו פירושו של הריבוי, אלא ממעטו במקצת. ובא לומר: לא את הכל ריבה הריבוי הראשון, אלא רק את זה, וכיוצא בו.

ובלא ריבוי בתרא היה משתמע כי רק זה וכיוצא בו.

הלכך, כי אתא ריבוי אחרינא אחריו — לרבות בא, אפילו שלא כעין המיעוט.

ולכן, ריבה הכתוב את הכל, ולא מיעט המיעוט אלא דבר אחד, שהכי ראוי להוציאו.

הדורש בכללי ופרטי סובר:

אם לא היה נכתב הכלל השני אלא הכלל הראשון והפרט לבד, היה מקום לומר: אין בכלל אלא מה שבפרט בדיוק [ולא הדומה לה].

על הבלעת עורו. וממילא אייתר ליה "צאן" לאתויי גיזתה.

הא ליכא למימר!

כי אי לא כתב רחמנא "בקר" נמי לא הוה אמנא: צאן על גב עורה, אין, על גב גיזתה, לא.

דאם כן, לכתוב רחמנא "בקר" — דליכא לרבווי מיניה אלא עור — ולא לכתוב "צאן". ונמצא, דממילא [אף שלא היה נכתב "בקר"] אייתר ליה צאן ללמד על גיזתה!

וכיון דכתב רחמנא "צאן", דעל כרחך ללמד בא דאפילו על גב גיזתה.

ואם כן שוב תיקשי: "בבקר" דכתב רחמנא — למה לי?!

והא קל וחומר הוא: השתא, צאן על גב גיזתה מוזדבנא, נקנית במעות מעשר שני, אף דלאו גופיה הוא, בקר על גב עורו, שהוא גופו — מיבעיא?!

ומסיימת הגמרא להסביר את קושייתו של רבי יוחנן:

היינו דקאמר רבי יוחנן: מאן דמתרגם לי מה שמסביר לי את הצורך בכתיבת "בבקר", אליבא דבן בנ בנ — מוכילנא מאניה בתריה לבי מושתא!

ועכשיו חוזרת הגמרא לפרש את הברייתא לעיל, שנחלקו בה רבי יהודה בן גדיש ורבי אליעזר אם ציר של דגים ניקח בכסף מעשר. אך שניהם סוברים שדגים עצמם ניקחין בכסף מעשר.

ומפרשינן: כמאי קא מיפלגי רבי יהודה בן

וכשנכתב הכלל השני, כדי להוסיף, די לך
אם תוסיף רק את הדבר הדומה לפרט.

והיינו דאמרינן: כלל ופרט וכלל — אי אתה
דן [את הכלל] אלא בעין הפרט.

כלומר: אמנם דן אתה להוסיף על הפרט,
על ידי הכלל האחרון, אבל אי אתה דן
להוסיף עליו אלא רק את הדומה לו.

**רבי יהודה בן גדיש ורבי אליעזר דרשי את
הא דכתיב:**

“ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך”,
שנכלל בפסוק זה כל דבר.

וכתיב בתריה: “בבקר ובצאן וביין ובשכר”,
דמשמע הני ולא אחרים.

וכתיב בתריה: “ובכל אשר תשאלך נפשך”,
שנכלל בו כל דבר —

בריבוי ומיעוטי.

והכי דרשי:

“ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך” —
ריבה הפסוק כל דבר.

“בבקר ובצאן וביין ובשכר” — **מיעט**
הכתוב דבר אחד.

“ובכל אשר תשאלך נפשך” — חזר וריבה
הכל.

וכיון שריבה הכתוב, ומיעט, וחזר וריבה —
ריבה הכל! אלא שהועיל המיעוט למעט
דבר אחד.

ומבארינן: **מאי רבי**, מה ריבה הכתוב?

רבי ריבה כל מילי.

ומאי מיעט?

לרבי אליעזר מיעט הכתוב ציר של דגים
[שאינן קרבי דגים מעורבין בו].

לרבי יהודה בן גדיש — הסובר שאף ציר
ניקה בכסף מעשר — מיעט הכתוב מים
ומלח.

אבל דגים נתרבו בריבוי, שריבה הכל.

ואילו **הני תנאי** — של שתי הברייתות
המובאות בסמוך — **דרשי להנך קראי**
בכללי ופרטי.

דהנניא: נאמר בתורה כיצד יש להוציא את
מעות מעשר שני בירושלים:

“ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך” —
כלל.

“בבקר ובצאן וביין ובשכר” — **פרט.**

“ובכל אשר תשאלך נפשך” — חזר וכלל.

כלל ופרט וכלל — אי אתה דן [ללמוד
מהכלל] **אלא בעין הפרט** [ולא כל דבר. ולא
כמאן דדריש בריבוי ומיעוטי לרבות את
הכל חוץ מדבר אחד]:

מה הפרט מפורש, שהוא:

א. **פרי** [כל דבר שנוצר מדבר אחר קרוי
“פרי”] שנוצר **מפרי**, שהעגל נולד מאמו,
ואף אמו נחשבת “פרי”. וכן העגבים נוצרים
מן החרצנים שזרעום בקרקע, שאף הם פרי.

ב. **וגידולי קרקע** הן. כלומר, שניזונין וגדילין
מן הקרקע.

אף כל דבר שהוא פרי מפרי, וגידולי קרקע,